

بار پیری

گسترده - خصوصاً کارگران کم درآمد- ناتوان باشد. این مشکل باز هم در تجربه شیلی آشکار است، زیرا صندوق های خصوصی این کشور تنها ۵۵ درصد نیروی کار را جذب کرده اند.

از سوی دیگر، دولت برای ارتقا و ترویج نظام تأمین اجتماعی، اولاً باید اطمینان یابد که شرکت های خصوصی، بازده سرمایه گذاری را - جهت توجیه سرمایه گذاری های صورت گرفته توسط شرکت - بیش از حد نشان نمی دهند. ثانیاً وجوه بیمه شدگان و منابع شرکت را به طور مجزا نگهداری می کنند و ثالثاً دارای اندوخته های نقدی کافی هستند.

به طور کلی، هنوز روشن نیست که آیا خصوصی سازی طرح های بیمه اجتماعی در بلندمدت به صندوق های بازنشستگی فعلی که ساختار مناسب و مدیریت کارآمد دارند، ارجح است یا خیر؟ اما آنچه مسلم است، در شرایط کنونی بسیاری از طرح های تأمین اجتماعی کشورهای مختلف در خطر ورشکستگی قرار دارند. صندوق بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی کشورمان نیز تنها در سال های ۸۴ و ۸۵ به ترتیب معادل یک و پنج هزار میلیارد ریال، کسری داشته است.

اما این مسأله که آیا خصوصی سازی طرح های تأمین اجتماعی در کشور می تواند راهگشای این مسأله باشد یا خیر، همچنان در ابهام است. به طور کلی، خصوصی سازی صندوق های بازنشستگی نیاز به ویژگی های خاصی در سطح توسعه اجتماعی و اقتصادی هر کشور دارد. سطح درآمد ملی، کارآمدی سیستم بانکی، سطح توسعه بازار سهام، سطح تخصیلات کارگران، روند شهرنشینی و نرخ رشد اقتصادی جزو این ویژگی های توسعه ای هستند که در اقتصاد ایران یا وجود نداشته یا در مراحل اولیه قرار دارند.

جهانی سازی و بازارهای کار رقابتی

طی دو دهه اخیر، آزادسازی تجارت جهانی و سرمایه گذاری، منجر به سهم فزاینده نیروی کار در تولید جهانی شده است. کشورها با میل فزاینده دسترسی به بازارهای جهانی و ترس از دست دادن بازارهای داخلی در مقابل رقبای بین المللی، شروع به تشدید رقابت کرده اند. موفقیت در رقابت پذیری، به اقداماتی نیاز دارد تا بتواند هزینه های کار را کاهش دهد - که بهره روی بالاتر نیز نامیده می شود. یکی از راهکارهای کاهش هزینه نیروی کار، تعدیل استانداردهای کار و محدودیت در پوشش تأمین اجتماعی و مزایا می باشد. کاهش حمایت تأمین اجتماعی، ریشه در این پندار دارد که حق بیمه اجباری کارفرما از طرف کارگران، هزینه های تولید را افزایش داده و منجر به کاهش رشد و رونق اقتصادی می گردد.

از آنجایی که دیر یا زود، ایران به سازمان تجارت جهانی خواهد پیوست، تشدید رقابت خصوصاً در بازار کار، ناگزیر بر وضعیت اقتصادی کشورمان تأثیر خواهد گذاشت. بنابراین، صندوق بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی باید در زمان انجام محاسبات بیمه ای (اکچوئری)، این متغیر مهم را در نظر بگیرد. ■

در سال های اخیر، اکثر کشورهای جهان به اصلاح نظام های تأمین اجتماعی خود پرداخته اند.

شده و تحت تأثیر منفی افزایش شدید بار مالی قرار گیرد. این امر خصوصاً متأثر از فرصت های شغلی کاهش یافته نیروی کار جوان، به شدت تشدید خواهد شد. این در حالی است که طی چند دهه اخیر، با کاهش سن بازنشستگی فاصله میان سن بازنشستگی و سن امید به زندگی و به عبارتی، دوره برخورداری از مزایا در کشورمان افزایش یافته است (نمودار همراه).

خصوصی سازی صندوق ها

در سال های اخیر، خصوصی سازی طرح های بیمه به صورت حرکت اجتماعی فراگیری مطرح شده اند. به موازات، امروزه بانک جهانی نیز پیشگام منازعه ای مهم در خصوص مدیریت صندوق های بازنشستگی و خصوصی سازی طرح های تأمین اجتماعی شده است. این منازعه ناشی از این واقعیت است که در سال های اخیر، اکثر طرح های بیمه ای با مشکلاتی از قبیل هزینه های بالای عملیاتی، فقدان سرمایه گذاری های اقتصادی و بهینه توسط صندوق ها، خدمات بیمه ای ناکارآمد، تأخیر در پرداخت مستمری و غیره درگیر بوده اند.

مدیریت خصوصی صندوق های بازنشستگی، مزیت های قابل توجهی به همراه دارد. به عنوان مثال، اگر اعضا از عملکرد صندوق خاصی ناراضی باشند، می توانند به صندوق دیگری مراجعه کنند. به علاوه، مدیریت خصوصی برای افزایش بازده سرمایه گذاری تأمین اجتماعی، می تواند از انگیزه سود بهره گیرد. با این حال، صندوق های خصوصی نیز مشکلات خاص خود را دارند. به عنوان نمونه، وقتی این صندوق ها تعداد اعضای کمی دارند، استفاده از چندین شرکت خصوصی برای اداره پس انداز های کارگران، نه تنها نتایج مطلوبی را به دست نمی دهد، بلکه هزینه های اداری این صندوق ها را به مراتب بیشتر از صندوق های بازنشستگی دولتی خواهد کرد. برای مثال، در شیلی که یکی از کشورهای پیشواز خصوصی سازی صندوق های بازنشستگی است، هزینه های اداری ۱۵ برابر بیش از هزینه اداری سازمان تأمین اجتماعی ایالات متحد یا صندوق احتیاط سنگاپور برآورد شده است. مشکل دوم این است که چنین سیستمی ممکن است در جذب مشارکت

طی سال های اخیر، اکثر کشورهای صنعتی و در حال توسعه، به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، اصلاحات ساختاری را در سیستم های تأمین اجتماعی و به ویژه صندوق های بازنشستگی خود اجرا کرده اند. در این میان، صندوق بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی ایران نیز از این تغییرات گسترده، تأثیر پذیرفته است.

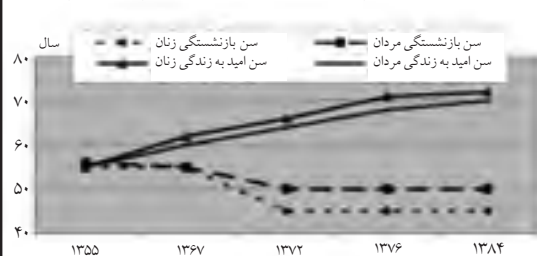
تأثیر پیر شدن جمعیت

پیش بینی های جمعیتی کمیسیون اروپایی نشان می دهد که تا سال ۲۰۵۰، جمعیت مسن جهان سه برابر شده و از حدود ۴۷۰ میلیون نفر فعلی به ۱/۴ میلیارد نفر خواهد رسید. این کمیسیون انتظار دارد نسبت افراد مسن به کل جمعیت جهان از ۹ درصد سال ۱۹۹۰ به حدود ۲۰ درصد در سال ۲۰۵۰ افزایش یابد. در این میان، بیش از نیمی از این افزایش در آسیا رخ خواهد داد و چین به تنهایی یک چهارم این افزایش را در اختیار خواهد داشت. دلیل این مسأله، افزایش سن امید به زندگی به دلیل تحولات اقتصادی، علمی و اجتماعی دهه های گذشته چین و دیگر کشورهای جهان می باشد.

مطمئناً روند مسن شدن جمعیت جهان، فشار اجتناب ناپذیری را بر طرح های بازنشستگی وارد می نماید، چرا که با بالا رفتن سهم افراد بازنشسته، بر تعداد مستمری بگیران افزوده شده و از تعداد کارگرانی باید که حق بیمه بپردازند، کاسته خواهد شد. بدین ترتیب، انتقال منابع از جمعیت فعال به جمعیت بازنشسته، تأمین کننده نیازهای بازنشستگان نخواهد بود. به همین دلیل، کشورهایی که بیشترین تأثیر را از این تغییر گرفته اند، مانند اروپا و ایالات متحد، سیاست های مختلفی چون افزایش سن بازنشستگی، افزایش نرخ حق بیمه، گسترش پوشش تأمین اجتماعی و بالا بردن سطح مالیاتی مزایای تأمین اجتماعی را به کار بسته اند. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار «اقتصاد ایران»، در این میان، آخرین آمار جمعیتی کشورمان (سرشماری سال ۱۳۸۵) نشان می دهد که افراد مسن (بالای ۶۰ سال)، حدود ۷/۳ درصد (۵/۸۲ میلیون نفر) از کل جمعیت ایران را تشکیل می دهند. بدین ترتیب، با توجه به اینکه کشورمان، هم اکنون یکی از جوان ترین جمعیت های جهان را در اختیار دارد، لذا فعلاً صندوق های بازنشستگی در ایران با مشکل آنی پیر شدن جمعیت به اندازه کشورهای صنعتی اروپایی و نیز آمریکا و حتی ژاپن، روبه رو نیستند.

با این حال، سن امید به زندگی در کشورمان، از رشد بسیار چشمگیری برخوردار بوده و از ۵۵/۲ سال در ۱۳۷۰ و نزدیک به ۷۱ سال در سال های اخیر رسیده است. بنابراین بدیهی است که در سال های آینده، صندوق بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی با روند رو به رشد بازنشستگان روبه رو

عدم تناسب سن بازنشستگی با سن امید به زندگی در ایران



استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران».